

**LIETUVOS RESPUBLIKOS ŽVALGYBOS ĮSTATYMO NR. VIII-1861 2, 5, 9, 13, 15, 18,
26, 28, 29, 31, 32, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 53, 54, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 65 IR
68 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 9¹ STRAIPSNIU ĮSTATYMO
PROJEKTO, LIETUVOS RESPUBLIKOS KRIMINALINĖS ŽVALGYBOS ĮSTATYMO
NR. XI-2234 6 IR 7 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO IR LIETUVOS
RESPUBLIKOS ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ KODEKSO 393, 557¹, 589 IR
597 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

1. Priežastys, paskatinusios įtvirtinti ir tobulinti priemones, reikalingas efektyviai žvalgybos veiklai

Vykstantys globalūs politiniai, sociokultūriniai, ekonominiai ir technologiniai pokyčiai nacionalinį saugumą užtikrinančioms institucijoms kelia naujų, dažnai sunkiai prognozuojamų iššūkių ir uždavinių. Nuolat kinta grėsmių šaltiniai ir jų pobūdis, ženkliai išaugo hibridinės grėsmės, kuriomis kėsiniama pažeisti pamatines asmens ir visuomenės vertybes, demokratinės ir teisinės valstybės principus. Šios aplinkybės reikalauja, kad žvalgybos institucijos gebėtų greitai ir efektyviai veikti, atsižvelgdamos į kintančias grėsmes, o tam ypač svarbu turėti tinkamus teisinius įrankius ir kuo įvairesnes prevencines priemones užkirsti kelią tokioms grėsmėms.

Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymo (toliau – Žvalgybos įstatymas) 6 straipsnyje įtvirtintas žvalgybos institucijų veiklos tikslas siejamas ne tik su Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo stiprinimu, renkant informaciją apie rizikos veiksnius, pavojus ir grėsmes, bet ir su šių rizikos veiksnių, pavojų ar grėsmių šalinimu, t. y. prevencijos vykdymu, tačiau žvalgybos institucijos neturi pakankamų teisinių įrankių tokiai prevencijai vykdyti. Pavyzdžiui, žvalgybos institucijos susiduria su problema, kai turima duomenų, sudarančių pagrindą manyti, kad paties asmens veiksmai gali kelti grėsmę arba asmuo susiduria su veiksmais, kurie gali kelti grėsmę Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui ir valstybės interesams, tačiau neturi teisinių instrumentų, kuriuos panaudojus būtų galima laiku ir efektyviai įspėti ar kitaip paveikti tuos asmenis taip, kad jie atsisakytų tęsti minėtus veiksmus, arba būtų sudarytos kitokios kliūtys nepageidaujamiems veiksams. Šiame kontekste aktualu ir tai, kad pastaraisiais metais fiksuojamas didėjantis nacionalinio saugumo objektų stebėjimo, fotografavimo ir filmavimo, dažnai tam pasitelkiant bepiločius orlaivius, atvejų skaičius (objektų stebėjimas ir vaizdo fiksavimas atitinka užsienio valstybių žvalgybos veiklos metodus, o surinkta informacija gali būti panaudojama užsienio valstybių veiksams, keliantiems grėsmę nacionaliniam saugumui), tačiau nėra teisinių įrankių, kurie leistų užkirsti kelią tokiai veiklai. Taigi, tokių priemonių, kaip prevencinis pokalbis, teisė patikrinti asmens dokumentus, teisė atlikti administracinį sulaikymą, draudimas vizualiai fiksuoti žvalgybos institucijų objektus ir pan., įteisinimas leistų laiku užkirsti kelią asmenų veiklai, galimai keliančiai grėsmę nacionaliniam saugumui, bei padėtų užtikrinti efektyvią žvalgybos institucijų veiklą, taip sudarant prielaidas operatyviai rinkti žvalgybos informaciją.

Siekiant efektyviai įgyvendinti žvalgybos institucijoms pavestus uždavinius nuolat kintančių grėsmių Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui kontekste, reikalinga ne tik įteisinti naujas prevencines priemones, bet ir tobulinti esamus teisinius įrankius. Pavyzdžiui, Žvalgybos įstatyme nepakankamai reglamentuotas tapatybės ir tarnybinės priklausomybės neatskleidžiančių dokumentų ir priemonių, kaip efektyvią žvalgybos veiklą užtikrinančio įrankio, institutas – Žvalgybos įstatymas tiesiogiai nesuteikia teisės žvalgybos institucijoms gaminti dokumentus, be to, nėra įpareigojimo kitoms valstybės institucijoms teikti pagalbą žvalgybos institucijoms šioms įgyvendinant teisę užšifruoti tapatybę ar tarnybinę priklausomybę, kai, tuo tarpu, be kitų institucijų pagalbos naudojimasis šia teise kartais tampa sunkiai įgyvendinamas. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo 6 straipsniu, žvalgybos institucijos, kaip kriminalinės žvalgybos subjektai, turi teisę gaminti ir naudoti dokumentus bei priemones kriminalinei žvalgybai, tačiau ši nuostata nesuteikia teisės kriminalinei žvalgybai pagamintus dokumentus ar priemones naudoti

žvalgybai. Atsižvelgiant į tai, kad kriminalinės žvalgybos ir žvalgybos objektai gali sutapti, tikslinga įteisinti galimybę kriminalinei žvalgybai pagamintus dokumentus, esant poreikiui, naudoti ir žvalgybai.

Žvalgybos įstatymo 14 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad duomenys iš viešąsias funkcijas atliekančių subjektų tvarkomų valstybės ir žinybinių registrų, informacinių sistemų ir duomenų bazių žvalgybos institucijoms teikiami teikiant valstybės ir žinybinių registrų, informacinių sistemų ar duomenų bazių nuolat atnaujinamą išrašą, jeigu tai būtina užtikrinti žvalgybos institucijų veiklos saugumą. Tokia galimybė nėra nustatyta Žvalgybos įstatymo 15 straipsnyje, reglamentuojančiame duomenų gavimą iš privačių subjektų, todėl, pasirašant duomenų teikimo sutartis su privačiais juridiniais asmenimis, duomenis jie sutinka teikti tik jiems priimtinais būdais, kurie dažnai sudaro prielaidas atskleisti žvalgybos objektą.

Lietuvos Respublikos bankų įstatymo 55 straipsnio 6 dalies 1 punkte nustatyta, kad banko paslaptį sudarančią informaciją žvalgybos institucijoms bankas teikia, jeigu šios informacijos reikia žvalgybos funkcijoms atlikti, tačiau Žvalgybos įstatymo 13 straipsnio 1 dalies 6 punktu nustatoma, kad tokia informacija gali būti teikiama tik pagal motyvuotą apygardos teismo nutartį – atsižvelgiant į tai, kad vadovaujantis Lietuvos Respublikos bankų įstatymo 55 straipsnio 6 dalimi kitoms institucijoms, pavyzdžiui, atliekančioms ikiteisminio tyrimo, mokesčių administravimo funkcijas, banko paslaptį sudaranti informacija teikiama be teismo sankcijos, tikslinga suderinti šių įstatymų nuostatas ir Žvalgybos įstatyme atsisakyti nuostatos, kad banko paslaptį sudaranti informacija teikiama tik pagal motyvuotą apygardos teismo nutartį.

Atsižvelgiant į tarptautines saugumo grėsmes, intensyvėja Lietuvos Respublikos žvalgybos institucijų bendradarbiavimas su užsienio valstybių partnerių žvalgybos institucijomis, tačiau Žvalgybos įstatymas nenumato žvalgybos institucijų teisės be atskiro prašymo teikti žvalgybos informaciją tarptautinėms organizacijoms, institucijoms, užsienio valstybių kompetentingoms institucijoms, nors tai reikalinga siekiant įgyvendinti Žvalgybos įstatymo 9 straipsnio 1 dalies 5 punkte įtvirtintą žvalgybos institucijų teisę bendradarbiauti su šiomis institucijomis.

2. Priežastys, paskatinusios tobulinti personalo garantijas ir personalo administravimą

Teikiamų projektų rengimą, be kita ko, paskatino poreikis peržiūrėti personalo garantijas. Atsižvelgiant į kintantį grėsmių pobūdį, didėja žvalgybos pareigūnų tarnybinė rizika ir grėsmės žvalgybos institucijose dirbantiems asmenims, todėl tarnyba ar darbas žvalgybos institucijose tampa mažiau patrauklūs. Siekiant užtikrinti kvalifikuoto, motyvuoto ir patikimo personalo pritraukimą, taip pat ir esamo personalo saugumą, kyla poreikis numatyti garantijas, užtikrinančias žvalgybos institucijų personalo ir jų šeimos narių apsaugą.

Be to, atsižvelgiant į tai, kad žvalgybos pareigūnai gali būti perkeliama į lygiavertes pareigas kitoje vietovėje be jų sutikimo, taip sukeliant jiems nepatogumų ir papildomų finansinių išlaidų, tikslinga įteisinti galimybę tokiais atvejais kompensuoti arba kelionės iš gyvenamosios vietos į tarnybą ir atgal, arba būsto nuomos ir persikėlimo į kitą gyvenamąją vietą išlaidas. Pažymėtina, kad garantijos perkėlimo į pareigas kitoje vietovėje atveju yra nustatytos profesinės karo tarnybos kariams (Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 63¹ ir 64 straipsniai), specialiųjų tyrimų tarnybos pareigūnams (Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymo 58 straipsnio 7 dalis ir 59 straipsnio 7 dalis), vidaus tarnybos pareigūnams (Vidaus tarnybos statuto 31 straipsnio 7 dalis).

Praktikoje išryškėjo personalo administravimo problemos, susijusios su žvalgybos pareigūnų priėmimu į žvalgybos tarnybą, kvalifikuoto personalo pritraukimu (siekiant į žvalgybos tarnybą pritraukti kvalifikuotą ir patirties viešajame sektoriuje turintį personalą, tikslinga į žvalgybos tarnybos stažą įtraukti ir stažą valstybei), žvalgybos pareigūnų rezerve esančių pareigūnų statusu, tarnybinių rangų suteikimu, tarnybos laiko ypatumais ir kt. Pavyzdžiui, Žvalgybos įstatymo 45 straipsnyje nustatyta, kad žvalgybos pareigūnui turi būti garantuota minimali paros ir savaitės nepertraukiamo poilsio trukmė, tačiau dėl žvalgybos operacijų specifikos (kai žvalgybos operacijos

vykdymas negali būti nei nutrauktas, nei perduotas kitam pareigūnui), ne visuomet įmanoma užtikrinti minimalaus poilsio garantiją.

Taikant Žvalgybos įstatymą paaiškėjo, kad nepakankamas priėmimo į žvalgybos institucijų vadovų pareigas reguliavimas. Žvalgybos institucijos direktoriaus ar jo pavaduotojo skyrimas į pareigas yra politinis, atitinkamai Respublikos Prezidento arba krašto apsaugos ministro priimamas, sprendimas, todėl reikalavimas tokiais atvejais organizuoti atranką, kaip tai nustatyta Žvalgybos įstatymo 32 straipsnio 1 dalyje ir 34 straipsnyje, ar riboti šių asmenų priėmimo į žvalgybos tarnybą amžių, kaip tai nustatyta Žvalgybos įstatymo 32 straipsnio 2 dalies 3 punkte, nekoreliuoja su juos į pareigas skiriančių asmenų diskrecija pasirinkti, jų manymu, tinkamiausią kandidatą šioms pareigoms.

Sprendžiant profesinės karo tarnybos karių personalo administravimo problemas, tikslinga nustatyti galimybę žvalgybos pareigūnų pareigybėms taikyti platesnį karinių laipsnių intervalą, nes į tarnybą Antrajame operatyvinių tarnybų departamente prie Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos gali būti perkelti profesinės karo tarnybos kariai iš visų krašto apsaugos sistemos institucijų, kurie, skirtingai nei kiti asmenys, priėmimo į žvalgybos instituciją metu jau turi karinį laipsnį. Dėl to, siekiant užtikrinti atitinkamos srities, kvalifikacijos bei patirties karių pritraukimą į tarnybą Antrajame operatyvinių tarnybų departamente prie Krašto apsaugos ministerijos, taip pat neapriboti galimybės šioje žvalgybos institucijoje tarnaujantiems kariams suteikti aukštesnius karinius laipsnius, kai nėra galimybių perkelti juos į kitas (aukštesnes) pareigas, tikslingas pareigybei priskiriamų karinių laipsnių intervalo plėtimas.

Atsižvelgiant į praktinio taikymo problemas, taip pat kyla poreikis tikslinti Žvalgybos įstatymo 53 straipsnyje nustatytus atleidimo pagrindus. Vadovaujantis šio straipsnio 13 punktu, žvalgybos pareigūnas privalo būti atleistas iš tarnybos, kai jis yra laikinai nedarbingas daugiau kaip 120 kalendorinių dienų iš eilės arba 140 kalendorinių dienų per paskutinius 12 mėnesių, neatsižvelgiant į tokias aplinkybes kaip galimą tolesnę jo ligos eigą, jo kompetencijas ir žvalgybos institucijos interesą. Pažymėtina, kad laikinasis nedarbingumas nėra pagrindas nutraukti darbo (tarnybos) santykių pagal Darbo kodeksą, Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymą ar Vidaus tarnybos statutą, o Specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymo 40 straipsnio 2 dalies 1 punktą ir Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 38 straipsnio 2 dalies 13 punktą nustatoma tik galimybė (ne imperatyvus pagrindas) asmenį atleisti iš tarnybos dėl laikinojo nedarbingumo. Šio straipsnio 17 punkte nustatyta, kad valdybos viršininkas ir valdybos viršininko pavaduotojas atleidžiami iš tarnybos pasibaigus skyrimo į pareigas laikotarpiui. Žvalgybos įstatymas nenumato pareigos, pasibaigus skyrimo į žvalgybos institucijos valdybos viršininko ar jo pavaduotojo pareigas laikotarpiui, šiems asmenims pasiūlyti kitas pareigas ir jų neatleisti iš žvalgybos tarnybos. Tokia situacija neatitinka praktinio žvalgybos institucijų poreikio ir protingumo principo, nes aukštas kompetencijas ir patirtį turintys žvalgybos pareigūnai, pasibaigus jų skyrimo į pareigas laikotarpiui, galėtų eiti kitas pareigas, tačiau pagal Žvalgybos įstatymo nuostatas jiems neprivalo būti pasiūlytos kitos pareigos ir jie gali būti atleidžiami iš tarnybos be teisės į išeitinę išmoką.

Atsižvelgiant į tai, kad daugeliui iš valstybės ir savivaldybių biudžeto apmokamų asmenų kategorijų kasmetinės atostogos skaičiuojamos darbo dienomis, o priedas už stažą perskaičiuojamas kasmet, tikslinga šių garantijų teikimo principą suvienodinti ir nustatyti, kad žvalgybos pareigūnų kasmetinės atostogos taip pat skaičiuojamos darbo dienomis, o priedas už stažą perskaičiuojamas ne kas dvejus metus, o kasmet.

Siekiant užtikrinti personalo saugumą, būtina užtikrinti, kad jų priklausomybė žvalgybos institucijai būtų atskleidžiama tik išimtiniais atvejais, įvertinus, ar tokia informacija nepadarytų žalos žvalgybos institucijos veiklai. Praktikoje pasitaiko atvejų, kai prašoma pateikti duomenis apie žvalgybos pareigūnus į viešąsias informacines sistemas ir (ar) registrus, nors tai nėra būtina įstatymuose nustatytiems tikslams pasiekti. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymu, žvalgybos institucijos kiekybinė ir personalinė sudėtis sudaro valstybės paslaptį, tačiau net ir atskirų žvalgybos pareigūnų priklausomybės žvalgybos institucijoms

atskleidimas gali kelti grėsmę jų saugumui ir trikdyti žvalgybos institucijų veiklą. Be to, Žvalgybos įstatyme įtvirtinta, kad žvalgybos institucijos vadovybės deklaracijų duomenys skelbiami viešai, tačiau tokia nuostata atskleidžia duomenis apie šiuos žvalgybos pareigūnus ir, atsižvelgiant į žvalgybos institucijų uždavinius ir veiklos specifiką, daro juos pažeidžiamus. Svarbu pažymėti ir tai, kad kitų žvalgybos pareigūnų deklaracijos nėra skelbiamos viešai, siekiant užtikrinti, kad duomenys apie jų turtą, pajamas, artimus asmenis ir pan. nebūtų panaudoti imantis veiksmų prieš juos ir (ar) kad tokios informacijos viešinimas nekeltų jiems grėsmės. Priėmus Įstatymo projektą, žvalgybos institucijos direktorius ar jo pavaduotojas, pasibaigus jo skyrimo į pareigas laikotarpiui, galės būti skiriami į kitas žvalgybos pareigūno pareigas – tokiu būdu faktas, kad jo deklaracijų duomenys yra pavišinti, be kita ko, neatitiktų žvalgybos pareigūnų saugumo užtikrinimo principo.

3. Priežastys, paskatinusios atlikti kitus Žvalgybos įstatymo patikslinimus, atsižvelgiant į praktines šio įstatymo taikymo problemas

Teikiamų projektų rengimą taip pat lėmė poreikis tikslinti ir kitas Žvalgybos įstatymo nuostatas, atsižvelgiant į praktines jų taikymo problemas. Pavyzdžiui, Žvalgybos įstatyme nėra įtvirtinta „vidaus saugumo“ sąvoka, kas lemia praktines problemas aiškinant žvalgybos institucijų kompetenciją šioje srityje; nenumatyta ikiteisminiame tyrime dalyvaujančiam žvalgybos pareigūnui anonimiškumo arba dalinio anonimiškumo garantija, nors tokia garantija numatyta teismo nagrinėjimo procese dalyvaujančiam žvalgybos pareigūnui.

Tarnybinių nusižengimų tyrimo ir tarnybinių nuobaudų taikymo praktika taip pat atskleidė tam tikrų Žvalgybos įstatymo reglamentavimo trūkumų. Pagal Žvalgybos įstatymo 59 straipsnio 2 dalies 2 punktą, neatsargus tarnybinių pareigų neatlikimas ar netinkamas atlikimas, taip pat teisėtu įsakymu ar pavedimu duotos užduoties neįvykdymas ar netinkamas įvykdymas priskiriamas prie šiurkščių tarnybinių nusižengimų. Tokia įstatymo nuostata sąlygoja griežčiausių tarnybinių nuobaudų taikymą už minėtus pažeidimus, tačiau praktikoje, įvertinus visas susijusias aplinkybes, paaiškėja, kad už minėtus pažeidimus tam tikrais atvejais galėtų būti skiriamos ir švelnesnės nuobaudos, o griežčiausių tarnybinių nuobaudų taikymas nėra proporcingas. Taip pat, atsižvelgiant į kitų statutinių įstaigų patirtį, identifikuotas poreikis taikyti dar vieną tarnybinės nuobaudos rūšį – perkėlimą į žemesnes pareigas. Be to, Žvalgybos įstatyme nėra įtvirtintas terminas, per kurį nuo nusižengimo padarymo dienos turi būti paskirta tarnybinė nuobauda.

Praktinių taikymo problemų kelia ir Žvalgybos įstatymo 18 straipsnio 6 dalyje įtvirtinta nuostata, kad apie sprendimą neteikti informacijos žvalgybos institucijų vadovai turi nedelsdami informuoti valstybės institucijas, kurioms žvalgybos institucijos yra atskaitingos. Pagal šį reglamentavimą žvalgybos institucijos jas kontroliuojančias institucijas privalo informuoti apie kiekvieną atsisakymą teikti informaciją bet kuriam subjektui, net ir tam, kuris akivaizdžiai neturi teisės gauti tokios informacijos. Atsižvelgiant į tai, kad žvalgybos institucijos kasmet gauna dešimtis paklausimų pateikti informaciją, kurios šie subjektai neturi teisės gauti, toks reglamentavimas sukuria gana didelę administracinę naštą žvalgybos institucijoms, nors tokio informavimo tikslingumas, manytina, nėra pagrįstas.

Teikiamo Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymo Nr. VIII-1861 2, 5, 9, 13, 15, 18, 26, 28, 29, 31, 32, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 53, 54, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 65 ir 68 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 9¹ straipsniu įstatymo projekto (toliau – Įstatymo projektas) tikslas – sudaryti prielaidas efektyviai žvalgybos institucijų veiklai kintančių grėsmių Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui kontekste. Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo Nr. XI-2234 6 ir 7 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto (toliau – KŽĮ pakeitimo projektas) ir Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 393, 557¹, 589 ir 597 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto (toliau – ANK pakeitimo projektas) tikslas – Įstatymo projekto inkorporavimas į teisinę sistemą.

Atsižvelgiant į išdėstytas priežastis, Įstatymo projektu siekiama:

1) įtvirtinti ir tobulinti priemonės, reikalingas efektyviai žvalgybos veiklai: įteisinti žvalgybos institucijų teisę iškviesti asmenį į prevencinį pokalbį, patikrinti asmens dokumentus, draudimą vizualizuoti žvalgybos institucijoms priklausančius objektus (kartu teikiamu ANK pakeitimo projektu siekiama nustatyti administracinę atsakomybę už šių draudimų nesilaikymą ir Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento įgaliojimus, reikalingus administracinės atsakomybės realizavimui užtikrinti), nustatyti žvalgybos institucijų teisę gaminti asmens tapatybės ir tarnybinės priklausomybės neatskleidžiančius dokumentus ir priemones bei žvalgybai ir kontržvalgybai naudoti kriminalinei žvalgybai pagamintus dokumentus ir priemones (atitinkamos nuostatos įtvirtinamos ir kartu teikiamame KŽĮ pakeitimo projekte), gauti banko paslaptį sudarančią informaciją be teismo sankcijos, duomenis iš privačių subjektų gauti saugiu būdu, be atskiro prašymo teikti žvalgybos informaciją tarptautinėms ir užsienio valstybių kompetentingoms institucijoms;

2) tobulinti personalo garantijas ir personalo administravimą: įteisinti garantijas, užtikrinančias žvalgybos institucijų personalo ir jų šeimos narių apsaugą bei kompensacines garantijas žvalgybos pareigūno perkėlimo į pareigas kitoje vietovėje atveju; išsamiau reglamentuoti žvalgybos institucijos direktoriaus ar jo pavaduotojo skyrimą į pareigas, tarnybinių rangų suteikimą, atleidimo pagrindus, tarnybos laiko ypatumus, žvalgybos pareigūnų rezerve esančių asmenų statusą, nustatyti pareigą pasiūlyti kitas pareigas pasibaigus valdybos viršininko ar jo pavaduotojo skyrimo į pareigas laikotarpiui, nustatyti platesnį pareigybėms priskiriamų karinių laipsnių intervalą; įteisinti pagrindą komandiruotės išlaidų apmokėjimui, taip pat įteisinti galimybę atsisakyti teikti asmens priklausomybę žvalgybos institucijoms atskleidžiančius duomenis į viešąsias informacines sistemas ir registrus bei įpareigojimo viešai skelbti žvalgybos institucijos vadovybės deklaracijų duomenis; nustatyti, kad žvalgybos pareigūnų kasmetinės atostogos skaičiuojamos darbo dienomis, o priedas už stažą perskaičiuojamas kasmet;

3) atlikti kitus Žvalgybos įstatymo patikslinimus, atsižvelgiant į praktines šio įstatymo taikymo problemas: apibrėžti „vidaus saugumo“ sąvoką, numatyti galimybę ikiteisminiame tyrime liudytojo statusu dalyvaujančiam žvalgybos pareigūnui taikyti anonimiškumą arba dalinį anonimiškumą, tikslinti tarnybinių nusižengimų skirstymo į šiurkščius ir kitus nusižengimus kriterijus, įtvirtinti tarnybinės nuobaudos paskyrimo senaties terminą bei nustatyti naują tarnybinės nuobaudos rūšį – perkėlimą į žemesnes pareigas, atsisakyti žvalgybos institucijų pareigos apie sprendimą neteikti informacijos informuoti valstybės institucijas, kurioms žvalgybos institucijos yra atskaitingos.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projektą inicijavo Lietuvos Respublikos Prezidentas, parengė Valstybės saugumo departamentas ir Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Šiuo metu galiojantis Žvalgybos įstatymas nesuteikia teisės žvalgybos institucijai iškviesti asmens į prevencinį pokalbį; prašyti asmenų pateikti dokumentus, siekiant nustatyti asmens tapatybę, bei kitais teisėtais būdais tikrinti asmens tapatybę; pateikti aktualią ir tarptautinėms organizacijoms (institucijoms) ir užsienio valstybių kompetentingoms institucijoms svarbią žvalgybos informaciją, kai nėra gautas atskiras prašymas pateikti tokią informaciją ir kai tokios informacijos pateikimo galimybės nenumato tarptautinės sutartys ar susitarimai; gauti banko paslaptį sudarančią informaciją be teismo sankcijos; taip pat nenumato draudimo filmuoti, fotografuoti ar kitokiu būdu vizualizuoti žvalgybos institucijoms priklausančias teritorijas, įskaitant jose esančius statinius, bei vykdyti bepiločių orlaivių skrydžius. Žvalgybos įstatymas nenustato įpareigojimo kitoms valstybės institucijoms teikti pagalbą žvalgybos institucijoms šioms įslaptinant asmenų tapatybę ar pareigūnų tarnybinę priklausomybę, o Lietuvos Respublikos kriminalinės

žvalgybos įstatymo 6 straipsnyje nustatyta, kad kriminalinės žvalgybos subjektai turi teisę gaminti ir naudoti dokumentus bei priemones tik kriminalinei žvalgybai. Žvalgybos įstatyme nėra apibrėžta „vidaus saugumo“ sąvoka.

Žvalgybos įstatymas nenumato žvalgybos institucijų teisės be atskiro prašymo teikti žvalgybos informaciją tarptautinėms organizacijoms, institucijoms, užsienio valstybių kompetentingoms institucijoms.

Žvalgybos įstatymo 14 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad duomenys iš viešąsias funkcijas atliekančių subjektų tvarkomų valstybės ir žinybinių registrų, informacinių sistemų ir duomenų bazių žvalgybos institucijoms teikiami teikiant valstybės ir žinybinių registrų, informacinių sistemų ar duomenų bazių nuolat atnaujinamą išrašą, jeigu tai būtina užtikrinti žvalgybos institucijų veiklos saugumą. Tokia galimybė nėra nustatyta Žvalgybos įstatymo 15 straipsnyje, reglamentuojančiame duomenų gavimą iš privačių subjektų.

Žvalgybos įstatymo 18 straipsnio 6 dalyje įtvirtinta nuostata, kad apie sprendimą neteikti informacijos žvalgybos institucijų vadovai turi nedelsdami informuoti valstybės institucijas, kurioms žvalgybos institucijos yra atskaitingos.

Žvalgybos įstatymo 31 straipsnyje reglamentuotas skyrimas į žvalgybos institucijos direktoriaus ar jo pavaduotojo pareigas, o 32 straipsnyje – priėmimas į žvalgybos tarnybą, tačiau nei viename iš šių straipsnių nėra aptarti priėmimo į žvalgybos tarnybą ypatumai, kai asmuo skiriamas į žvalgybos institucijos direktoriaus ar jo pavaduotojo pareigas.

Žvalgybos įstatymo 41 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad žvalgybos pareigūnas teismo nagrinėjimo procese gali dalyvauti kaip liudytojas, kuriam įstatymų nustatyta tvarka taikomas anonimiškumas arba dalinis anonimiškumas, tačiau tokia garantija nenustatyta pareigūnui dalyvaujant ikiteisminiame tyrime.

Žvalgybos įstatymo 44 straipsnyje, reglamentuojančiame žvalgybos pareigūnų rezervą, nustatyta, kad į rezervą žvalgybos pareigūnai gali būti perkelti, kai jie skiriami dirbti kitose Lietuvos, užsienio valstybių ar tarptautinėse institucijose, įstaigose, įmonėse, organizacijose, taip pat kai užsiima kita teisėta veikla ir atlieka atskiras žvalgybos institucijų tarnybines užduotis. Šiame straipsnyje nėra įpareigojimo skirti užduotis žvalgybos pareigūnų rezerve esantiems asmenims, paskirtiems dirbti kitose Lietuvos, užsienio valstybių ar tarptautinėse institucijose, įstaigose, įmonėse, organizacijose.

Žvalgybos įstatymo 46 straipsnyje nustatyta, kad žvalgybos pareigūnui turi būti garantuota įstatymuose nustatyta minimali paros ir savaitės nepertraukiamo poilsio trukmė.

Žvalgybos įstatymo 46 straipsnyje nustatyta, kad į žvalgybos pareigūno tarnybos stažą įskaitomas tarnybos žvalgybos institucijoje ir nuo 1990 m. kovo 11 d. įgytas profesinės karo tarnybos ar tarnybos statutinėje valstybės tarnyboje stažas.

Žvalgybos įstatymo 47 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad žvalgybos institucijos vadovybės deklaracijų duomenys skelbiami viešai.

Pagal Žvalgybos įstatymo 53 straipsnio 13 punktą žvalgybos pareigūnas privalo būti atleistas iš tarnybos, kai jis yra laikinai nedarbingas daugiau kaip 120 kalendorinių dienų iš eilės arba 140 kalendorinių dienų per paskutinius 12 mėnesių, o pagal 17 punktą valdybos viršininkas ir valdybos viršininko pavaduotojas privalo būti atleistas iš tarnybos pasibaigus skyrimo į pareigas laikotarpiui (Įstatymas nenumato pareigos pasibaigus skyrimo į žvalgybos institucijos valdybos viršininko ar jo pavaduotojo pareigas žvalgybos pareigūnui pasiūlyti kitas pareigas).

Pagal Žvalgybos įstatymo 59 straipsnio 2 dalies 2 punktą, neatsargus tarnybinių pareigų neatlikimas ar netinkamas atlikimas, taip pat teisėtu įsakymu ar pavedimu duotos užduoties neįvykdymas ar netinkamas įvykdymas priskiriamas prie šurkščių tarnybinių nusižengimų. Žvalgybos įstatymas nenumato tarnybinės nuobaudos – perkėlimo į žemesnes pareigas, taip pat nenumato tarnybinės nuobaudos paskyrimo senaties termino.

Žvalgybos įstatymo 62 straipsnis reglamentuoja tarnybinių rangų suteikimą, tačiau šiame straipsnyje nėra įtvirtinta tarnybinių rangų paskirtis. Nors šio straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad tarnybiniai rangai suteikiami Valstybės saugumo departamento direktoriaus ir krašto apsaugos

ministro nustatyta tvarka, iš 5 dalyje nustatyto reguliavimo darytina prielaida, kad tarnybiniai rangai ne suteikiami žvalgybos pareigūnams, o priskiriami pareigoms, todėl reguliavimas nėra pakankamai aiškus.

Žvalgybos įstatymo 64 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad priedas už tarnybos stažą žvalgybos pareigūnui perskaičiuojamas kas dvejus metus.

Žvalgybos įstatyme nenumatyta galimybė apmokėti žvalgybos pareigūnų komandiruotės išlaidas.

Žvalgybos įstatymo 65 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kasmetinės atostogos žvalgybos pareigūnams skaičiuojamos kalendorinėmis dienomis.

Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse (toliau – Kodeksas) nustatyta administracinė atsakomybė už karinių teritorijų filmavimą, fotografavimą ar vizualizavimą kitokiu būdu, taip pat už bepiločių orlaivių skrydžių vykdymą virš šių teritorijų, tačiau nėra nustatyta administracinė atsakomybė už analogiškas veikas, vykdomas žvalgybos institucijoms priklausančių teritorijų atžvilgiu. Kodeksu nėra suteikti įgaliojimai Valstybės saugumo departamentui sulaikyti administracinę atsakomybę traukiamus asmenis.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Nauju teisiniu reguliavimu siekiama išplėsti žvalgybos institucijų galimybes imtis prevencinių priemonių prieš grėsmę Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui keliančius asmenis, išskviečiant juos ar kitus su grėsme galinčius susidurti asmenis į prevencinį pokalbį, taip didinant jų sąmoningą ir apsisprendimą neatlikti veiksmų, galinčių kelti grėsmę Lietuvos Respublikai. Prevencinis pokalbis su asmeniu būtų vykdomas, siekiant suprasti asmens veiksmų priežastis ir įspėti jį apie pasekmes, kurios galėtų kilti dalyvaujant toje veikloje.

Įstatymo projektu taip pat siūloma įtvirtinti žvalgybos institucijų teisę patikrinti asmens dokumentus, kuri palengvintų žvalgybos pareigūnams asmenų identifikavimą ir sudarytų sąlygas tai atlikti kuo operatyviau. Pagal dabar galiojantį teisinį reglamentavimą žvalgybos institucijoms turint duomenų, kad galimai priešiška Lietuvos Respublikos atžvilgiu nusiteikę asmenys vykdo veiklą, galinčią kelti grėsmę Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui ir valstybės interesams, žvalgybos pareigūnams nėra suteikta teisė paprašyti asmens pateikti asmens dokumentus. Tokia situacija apsunkina žvalgybos pareigūnams galimybes nustatyti galimai priešišką Lietuvos valstybės interesams veiklą vykdančių asmenų tapatybę, kartu reikalauja daugiau tarnybos laiko ir kitokių sąnaudų pasiekti tam pačiam rezultatui, kuris galėtų būti pasiektas daug paprastesnėmis priemonėmis, t. y. asmuo būtų identifikuotas pagal pateiktus asmens dokumentus. Šia teise būtų naudojama tokiais atvejais, kai įvertinus visas aplinkybes tarnybinės priklausomybės atskleidimas nepakenktų tyrimo sėkmei.

Be to, siūloma papildyti galiojančio Žvalgybos įstatymo nuostatas, aiškiai įtvirtinant žvalgybos institucijų teisę gauti iš fizinių asmenų žvalgybos institucijų veiklai reikalingą informaciją, o iš visų juridinių asmenų, įskaitant finansų ir kredito įstaigas – informaciją apie asmenų atliktas ūkines, finansines operacijas, finansinių ir (ar) mokėjimo priemonių panaudojimą ir kitą žvalgybos institucijų veiklai reikalingą informaciją (atitinkamai atsisakant nuostatos, kad tokia informacija iš finansų ir kredito įstaigų gaunama pagal motyvuotą apygardos teismo nutartį), taip pat teisę ne tik naudoti, bet ir gaminti tapatybės ir tarnybinės priklausomybės neatskleidžiančius dokumentus ir priemones, tuo pačiu įtvirtinant ir pareigą kitoms valstybės institucijoms teikti pagalbą įgyvendinant minėtas teises. Įstatymo projektu taip pat nustatoma galimybė kriminalinei žvalgybai pagamintus dokumentus ar priemones naudoti ir žvalgybai, atitinkamas nuostatas įtvirtinant ir KŽĮ pakeitimo projekte. KŽĮ pakeitimo projekte, be kita ko, nustatoma, kad kriminalinės žvalgybos subjektai Vyriausybės nustatyta tvarka teikia pagalbą žvalgybos institucijoms joms įgyvendinant Žvalgybos įstatymo 9 straipsnio 1 dalies 12 punkte nurodytas teises bei gamina žvalgybai ir kontržvalgybai asmens tapatybės ir tarnybinės priklausomybės neatskleidžiančius dokumentus, dokumentų blankus ir jų rekvizitus, kitas priemones.

Įstatymo projektu siūloma žvalgybos institucijoms suteikti galimybę teikti aktualią ir tarptautinėms organizacijoms (institucijoms) ir užsienio valstybių kompetentingoms institucijoms svarbią žvalgybos informaciją, ir kai tokios informacijos pateikimo galimybės nenumato tarptautinės sutartys ar susitarimai. Tokia informacija pagal siūlomą reglamentavimą būtų teikiama valstybės ar tarnybos paslaptį reglamentuojančių įstatymų nustatyta tvarka.

Įstatymo projektu siūloma nustatyti draudimą asmenims filmuoti, fotografuoti ar kitokiu būdu vizualizuoti žvalgybos institucijų valdomas ir naudojamas teritorijas, įskaitant jose esančius statinius, taip pat vykdyti bepiločių orlaivių skrydžius virš šių teritorijų, išskyrus įstatymų ar tarptautinių sutarčių numatytus atvejus arba jei turimas žvalgybos institucijos vadovo išduotas leidimas. Žvalgybos institucijų valdomas ir naudojamas teritorijas, virš kurių draudžiama vykdyti bepiločių orlaivių skrydžius, įsakymu, kuris bus skelbiamas teisės aktų registre, tvirtins žvalgybos institucijos vadovas. Atsižvelgiant į tai, kad bepiločių orlaivių skrydžiai kelia grėsmę ne tik įskridę į konkrečią teritoriją, bet ir skrisdami jos prieigose, siūloma nustatyti, kad bepiločių orlaivių skrydžiai taip pat draudžiami 200 metrų spinduliu aplink žvalgybos institucijų valdomas ir naudojamas teritorijas. Atitinkamai Žvalgybos įstatymas papildomas nuostata, suteikiančia teisę panaudoti tarnybinį šaunamąjį ginklą prieš bepilotį orlaivį, jei jo skrydis vykdomas nesilaikant nustatyto draudimo, o kartu teikiamu ANK pakeitimo projektu siūloma nustatyti baudas už neteisėtą žvalgybos institucijų valdomų ir naudojamų teritorijų, įskaitant jose esančius statinius, filmavimą, fotografavimą ar kitokį vizualizavimą ir neteisėtą bepiločių orlaivių skrydžių vykdymą, taip pat galimybę konfiskuoti surinktą informaciją ir tam naudotas priemones. ANK pakeitimo projektu taip pat siūloma suteikti teisę Valstybės saugumo departamentui pradėti administracinių nusižengimų teiseną, atlikti administracinių nusižengimų tyrimą ir surašyti administracinių nusižengimų protokolus minėtų pažeidimų atveju bei atlikti administracinį sulaikymą. Asmens sulaikymas būtų taikomas tik kraštutiniu atveju, jeigu:

1) pažeidimą (nusižengimą) darantis asmuo kėsintųsi į Valstybės saugumo departamento saugomus objektus ir švelnesnėmis priemonėmis ar kitais būdais būtų neįmanoma užkirsti kelio jo daromam pažeidimui nesulaikius tokio asmens, ir jei tai būtina tam, kad surašant administracinio nusižengimo protokolą būtų tinkamai užfiksuotas padarytas nusižengimas, ir (ar) būtina nustatyti pažeidimą darančio asmens tapatybę, arba jei nesulaikius tokio asmens pažeidimo (nusižengimo) padarymo vietoje ar tuoj po jo padarymo nebūtų įmanoma nustatyti asmens tapatybės ar toks asmens tapatybės nustatymas būtų akivaizdžiai apsunkintas;

2) asmuo nevykdytų teisėtų žvalgybos pareigūnų nurodymų ir reikalavimų, taigi, toks asmuo galėtų būti sulaikomas, siekiant tinkamai užfiksuoti administracinį nusižengimą, nustatyti jo tapatybę ir atitinkamai surašyti administracinio nusižengimo protokolą.

Žvalgybos įstatymo 15 straipsnyje siūloma nustatyti kad duomenys iš privačių asmenų tvarkomų informacinių sistemų ir duomenų bazių žvalgybos institucijoms teikiami pateikiant jų tvarkomų informacinių sistemų ar duomenų bazių nuolat atnaujinamą išrašą, jeigu tai būtina užtikrinti žvalgybos institucijų veiklos saugumą. Įtvirtinus tokią nuostatą, privatūs subjektai, žvalgybos institucijai kreipimesi nurodžius, kad siekiant užtikrinti žvalgybos institucijų veiklos saugumą priimtinas tik toks duomenų teikimo būdas, privalės užtikrinti, kad duomenys būtų teikiami saugiu, t. y. nesudarančiu prielaidų atskleisti žvalgybos objektą, būdu.

Įstatymo projekte siūloma įtvirtinti teisę žvalgybos institucijoms naudoti žvalgybai ir kontržvalgybai skirtas lėšas pagal žvalgybos institucijos vadovo nustatytą tvarką. Ši pasiūlymą nulėmė aplinkybė, kad lėšų naudojimas žvalgybai ir kontržvalgybai yra specifinis, palyginti su ūkinio pobūdžio reikmėms skirtų lėšų naudojimu. Pirmiausia, specifiskumą lemia Žvalgybos įstatymo 4 straipsnio 3 dalies 2 punkte įtvirtintas specialusis žvalgybos institucijų veiklos principas – veiklos metodų neskelbtinumas. Žvalgybos institucijos vadovas, kaip subjektas, kuris yra atsakingas už piniginių išteklių, skirtų institucijai, efektyvų ir rezultatyvų naudojimą, įvertinęs veiklos specifiką, kompetentingai galėtų nustatyti pačias efektyviausias lėšų naudojimo taisykles, kurios užtikrintų sklandų žvalgybos ir kontržvalgybos vykdymą bei tinkamą lėšų naudojimą.

Įstatymo projekte nustatomos naujos žvalgybos institucijų personalo veiklos garantijos, įtvirtinant, kad žvalgybos pareigūnų ir darbuotojų, jų šeimos narių ir jų nuosavybės apsauga, kai dėl žvalgybos pareigūno tarnybos ar darbuotojo darbo kyla reali grėsmė jų gyvybei, sveikatai ar turtui, užtikrinama žvalgybos institucijos vadovo nustatyta tvarka iš žvalgybos institucijos lėšų. Įstatymo projekte taip pat nustatomos naujos kompensacinės garantijos žvalgybos pareigūno perkėlimo į pareigas kitoje vietovėje atveju – nustatoma, kad kai dėl žvalgybos pareigūno perkėlimo į kitas pareigas jo nuolatinė tarnybos vieta perkeliama į kitos savivaldybės teritoriją, taip pat žvalgybos pareigūnui laikinai pavedus atlikti kitas žvalgybos pareigūno pareigas kitos savivaldybės teritorijoje, žvalgybos pareigūno prašymu atlyginamos kelionės iš gyvenamosios vietos į tarnybą ir atgal bet kokios rūšies transportu, išskyrus taksi, išlaidos. Žvalgybos pareigūnui, kuris dėl tarnybos vietos pakeitimo keistų ir gyvenamąją vietą, būtų atlyginamos persikėlimo išlaidos ir būsto nuomos išlaidos. Vyriausybė nustatytų maksimalius nuomos išlaidų dydžius, o kelionės ir gyvenamosios patalpos nuomos išlaidų atlyginimo tvarką, maksimalų per dieną nuvažiuojamą atstumą į abi puses, už kurį atlyginamos kelionės išlaidos, ir kelionės nuosavu transportu vieno kilometro atlyginamų išlaidų dydį, taip pat persikėlimo išlaidų atlyginimo sąlygas ir tvarką bendru įsakymu nustatytų Valstybės saugumo departamento direktorius ir krašto apsaugos ministras.

Įstatymo projektu siūloma patikslinti žvalgybos pareigūnų perkėlimo į kitas pareigas žvalgybos institucijoje procedūras, nustatant prievolę, pasibaigus valdybos viršininko ar valdybos viršininko pavaduotojo skyrimo į pareigas laikotarpiui, pasiūlyti jam kitas pareigas. Atitinkamai tikslinami žvalgybos pareigūnų atleidimo iš tarnybos pagrindai, t. y. numatoma galimybė atleisti valdybos viršininką ar jo pavaduotoją iš tarnybos žvalgybos institucijoje, kai pasibaigia jų skyrimo į pareigas laikotarpis ir jie atsisako būti perkelti į jiems siūlomas kitas pareigas žvalgybos institucijoje. Siekiant išvengti teisėtų asmens lūkesčių pažeidimo, Įstatymo projektu taip pat numatoma, kad žvalgybos pareigūno perkėlimas į lygiavertes pareigas, kurioms nustatytas žemesnis pareiginės algos koeficientas, galimas tik jo sutikimu.

Taip pat Įstatymo projektu numatoma galimybė išskirtiniais atvejais, esant tarnybiniam būtinumui, kai neatidėliotinai reikia užtikrinti tarnybinių užduočių įgyvendinimą, pavesti žvalgybos pareigūnui vykdyti tarnybines užduotis jam priklausančio nepertraukiamo poilsio metu. Už tarnybą nepertraukiamo poilsio metu žvalgybos institucijos vadovo nustatyta tvarka būtų atlyginama laisvu nuo tarnybos laiku. Ši nuostata užtikrintų nepertraukiamą tarnybinių užduočių atlikimą, kai dėl tam tikros užduočių specifikos pradėtos svarbios užduoties vykdymo negali perimti kitas žvalgybos pareigūnas. Be to, siūloma Žvalgybos įstatyme vietoj į kitus įstatymus nukreipiančios normos nustatyti minimalius žvalgybos pareigūnų poilsio reikalavimus: vienuolikos valandų iš eilės kasdienio nepertraukiamojo poilsio tarp darbo dienų trukmę, trisdešimt penkių valandų nepertraukiamojo poilsio per septynių paeiliui einančių dienų laikotarpį trukmę ir dvidešimt keturių valandų nepertraukiamojo poilsio tarp darbo dienų (pamainų) trukmę, jeigu žvalgybos pareigūno darbo dienos (pamainos) trukmė yra dvidešimt keturios valandos.

Atsižvelgiant į skirtingą Žvalgybos įstatymo taikymo praktiką, Įstatymo projektu yra aiškiau apibrėžiami reikalavimai asmeniui, skiriamam žvalgybos institucijos direktoriumi ar direktoriaus pavaduotoju, t. y. nurodomas baigtinis reikalavimų sąrašas. Įstatymo projekte numatoma, kad į minėtas pareigas skiriami ne mažesnę kaip 5 metų vadovaujamo darbo patirtį turintys asmenys, kurie yra Lietuvos Respublikos piliečiai, yra nepriekaištingos reputacijos, atitinka reikalavimus, būtinus išduodant leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija, bei turi aukštąjį universitetinį arba jam prilygintą išsilavinimą. Siūlomu reglamentavimu siekiama vienareikšmiškai nurodyti, kad amžiaus riba, kurią pasiekę asmenys negalėtų būti priimami į tarnybą žvalgybos institucijoje, nebūtų taikoma Lietuvos Respublikos Prezidento skiriamiems žvalgybos pareigūnams, t. y. Valstybės saugumo departamento direktoriui ir jo pavaduotojams, taip pat ir krašto apsaugos ministro į pareigas skiriamiems Antrojo operatyvinių tarnybų departamento prie Krašto apsaugos ministerijos vadovams. Manytina, kad toks teisinis reglamentavimas sudarytų galimybes asmenims, skiriantiems Valstybės saugumo departamento ar Antrojo operatyvinių tarnybų departamento prie Krašto apsaugos ministerijos vadovus į pareigas, pasirinkti kandidatus iš platesnio asmenų rato.

Įstatymo projektu taip pat įtvirtinama galimybė pasibaigus žvalgybos institucijos direktoriaus ar direktoriaus pavaduotojų skyrimo į pareigas laikotarpiui, sudaryti galimybę jiems toliau tarnauti žvalgybos institucijoje, t. y. priimti juos į tarnybą netaikant Žvalgybos įstatyme nustatytų amžiaus apribojimų ir neatliekant atrankos procedūrų. Pagal šiuo metu galiojantį teisinį reglamentavimą, pasibaigus žvalgybos institucijos vadovų kadencijai, jie, vadovaujantis Įstatymo 53 straipsnio 17 punktu, turi būti atleisti ir tolesnei tarnybai žvalgybos institucijoje gali būti priimti tik taikant atrankos procedūras ir įvertinant, ar jie atitinka visus reikalavimus, taikomus asmenims, niekuomet netarnavusiems žvalgybos institucijoje, įskaitant ir reikalavimą dėl amžiaus, nustatytą Žvalgybos įstatymo 32 straipsnio 2 dalies 3 punkte.

Įstatymo projektu, be kita ko, tikslinami Žvalgybos įstatymo 53 straipsnyje nustatyti atleidimo pagrindai, šio straipsnio 13 punkte nustatytą atleidimo pagrindą dėl laikinojo nedarbingumo performuluojant į dispozityvią normą (žvalgybos institucijos vadovas, priimdamas sprendimą dėl žvalgybos pareigūno atleidimo, turėtų galimybę įvertinti galimą tolesnę jo ligos eigą, jo kompetencijas, žvalgybos institucijos interesą ar kitas reikšmingas aplinkybes), o šio straipsnio 17 punkte (pernumeravus 18 punktą) nustatant, kad valdybos viršininkas ir valdybos viršininko pavaduotojas atleidžiami iš tarnybos, pasibaigus jų skyrimo į pareigas laikotarpiui, tik jei jie atsisakė būti perkelti į siūlomas pareigas.

Įstatymo projekte tikslinamos žvalgybos pareigūnų rezervą reglamentuojančios nuostatos – nustatoma, kad visiems rezerve esantiems pareigūnams skiriamos užduotys, numatoma galimybė perskaičiuoti jų stažą. Taip pat tikslinamos žvalgybos pareigūno tarnybos stažą reglamentuojančios nuostatos, įtvirtinant, kad į žvalgybos pareigūno stažą be tarnybos žvalgybos institucijoje, profesinėje karo tarnyboje ar tarnybos statutinėje valstybės tarnyboje stažo įskaitomas ir stažas Lietuvos valstybei.

Įstatymo projekte siūloma įtvirtinti nuostatą, kad duomenys, atskleidžiantys asmens priklausomybę žvalgybos institucijai, į valstybės informacines sistemas ir (ar) registrus žvalgybos institucijos vadovo sprendimu gali būti neteikiami, jei tokių duomenų tvarkymas atitinkamoje informacinėje sistemoje ar registre galėtų padaryti žalos žvalgybos institucijos veiklai.

Sprendžiant profesinės karo tarnybos karių personalo administravimo problemas, Įstatymo projekte nustatomas platesnis žvalgybos pareigūnų pareigybių ir karinių laipsnių derinimo intervalas, kartu atitinkamai, t. y. siekiant išlaikyti Žvalgybos įstatymo 64 straipsnyje įtvirtintą karinių laipsnių ir rangų derinimo sistemą, tikslinant ir rangų intervalus. Žvalgybos įstatymo 29 straipsnio 3 dalį siūloma pildyti nuoroda į 57 straipsnį, nes pagal 2018 m. liepos 1 d. įsigaliojusią Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 60 straipsnio 2 dalies redakciją, karių, turinčių žvalgybos pareigūno statusą, skatinimą turi nustatyti Žvalgybos įstatymas. Žvalgybos įstatymo 29 straipsnio 3 dalis taip pat pildoma nuoroda į 42 straipsnį, siekiant suvienodinti žvalgybos pareigūnų, tarnaujančių pagal žvalgybos pareigūno sutartį ir tarnaujančių pagal profesinės karo tarnybos sutartį, tarnybos vertinimo laikotarpius ir sąlygas.

Įstatymo projektu siūloma numatyti galimybę ikiteisminiame tyrime liudytojo statusu dalyvaujančiam žvalgybos pareigūnui taikyti anonimiškumą arba dalinį anonimiškumą, taip pat siūloma atsisakyti reikalavimo viešai skelbti žvalgybos institucijos vadovybės deklaracijų duomenis.

Įstatymo projektu siūloma įvesti papildomą tarnybinės nuobaudos rūšį – perkėlimą į žemesnes pareigas, kuri galėtų būti skiriama už šiurkščius tarnybinius nusižengimus. Šią nuobaudos rūšį siūloma įtvirtinti atsižvelgiant į praktinį poreikį, nes padarius šiurkštų tarnybinių nusižengimą turėtų būti taikomos pakankamai griežtos tarnybinės nuobaudos. Tam tikrais atvejais, įvertinus visas faktines aplinkybes, atleidimas iš tarnybos būtų per griežta ir neproporcinga tarnybinė nuobauda, o kitų tarnybinių nuobaudų (griežto papeikimo ar tarnybinio atlyginimo sumažinimo) skyrimas ne visada atitiktų pažeidimo pobūdį ir nepasiektų norimo tikslo. Skyrus griežtą papeikimą ar sumažinus tarnybinių atlyginimą žvalgybos pareigūnas būtų paliktas dirbti tą patį darbą ir eiti tas pačias pareigas, nors pagal padaryto pažeidimo pobūdį toks pareigūnas neturėtų būti paliktas eiti tų pačių pareigų.

Kartu siūloma nustatyti, kad prie šiurkščių tarnybinių nusižengimų nebūtų priskiriamas neatsargus tarnybinių pareigų, numatytų pareiginiuose nuostatuose, neatlikimas ar netinkamas atlikimas, taip pat teisėtu įsakymu ar pavedimu duotos užduoties neįvykdymas ar netinkamas įvykdymas, jeigu nėra nusikalstamos veikos požymių (tarnybinių pareigų neatlikimas). Neatsargiai padarytų veikų, siejamų su netinkamu tarnybinių pareigų vykdymu, priskyrimas prie šiurkščių tarnybinių nusižengimų yra neproporcingai griežtas, todėl tokio pobūdžio veikos turėtų būti priskiriamos prie kitų tarnybinių nusižengimų.

Taip pat siūloma Įstatymo projekte numatyti poveikio priemonės už Žvalgybos pareigūno etikos kodekso pažeidimus. Atsižvelgiant į tai, kad ir kituose įstatymuose (pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatyme, Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatyme) numatytas tarnybinių nuobaudų skyrimas už etikos normų pažeidimus, Įstatymo projektu siūlome Žvalgybos pareigūnų etikos kodekso pažeidimus priskirti tarnybiniams nusižengimams ir numatyti galimybę už juos taikyti tarnybines nuobaudas.

Įstatymo projektu siūloma nustatyti tarnybinės nuobaudos senaties skyrimo terminą, įtvirtinant, kad tarnybinė nuobauda neskiriama, jeigu nuo tarnybinio nusižengimo padarymo dienos praėjo treji metai. Trejų metų terminas pasirenkamas atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatyme įtvirtintą tarnybinės nuobaudos skyrimo terminą, taip pat į Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo 17 straipsnio 2 dalies 20 punkto nuostatą, kad per pastaruosius trejus metus nustatytos asmens savybės ir veiklos yra aktualios vertinant jo patikimumą ir lojalumą Lietuvos valstybei.

Taip pat atsižvelgiant į kitų įstatymų (Darbo kodekso, Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo, Vidaus tarnybos statuto ir kt.) atitinkamas nuostatas, siūloma žvalgybos pareigūnų kasmetines atostogas skaičiuoti darbo dienomis, jų trukmę suvienodinant su nustatytomis vidaus tarnybos pareigūnams, nustatyti teisės į piniginę kompensaciją už nepanaudotas atostogas apribojimą (ši teisė būtų prarandama praėjus trejiems metams nuo kalendorinių metų, kuriais buvo įgyta teisė į visos trukmės kasmetines atostogas, pabaigos), o priedą už tarnybos stažą perskaičiuoti kasmet.

Įstatymo projektu taip pat siekiama pašalinti techninio pobūdžio netikslumus, išaiškęjusius taikant Žvalgybos įstatymo nuostatas.

Tikimasi, kad priėmus siūlomą Įstatymo projektą bus efektyviau ir veiksmingiau kovojama su grėsmėmis nacionalinio saugumo interesams, laiku užkertamas kelias asmenų veiklai, galinčiai kelti grėsmę Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui ir valstybės interesams, o efektyvių teisinių įrankių turėjimas leis tikėtis sėkmingų rezultatų kovoje su hibridinėmis grėsmėmis.

Atkreiptinas dėmesys, kad, įtvirtinus žvalgybos institucijų papildomas teises atlikti atitinkamus veiksmus ar reikalauti iš asmenų atitinkamo elgesio, tokie žvalgybos institucijų veiksmai žmogaus teisių nesuvaržytų, tačiau tai ženkliai palengvintų žvalgybos institucijų darbą identifikuojant galimai priešišką Lietuvos Respublikos atžvilgiu veiklą vykdančius asmenis arba sudarant kliūtis priešiškomis Lietuvos Respublikai tarnyboms ar asmenims vykdyti tam tikrus nepageidaujamus veiksmus, o taikomos priemonės būtų proporcingos, lyginant su siekiamu rezultatu ir jų poveikiu nacionalinio saugumo interesams.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo projekto pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus Įstatymo projektą, numatomi šie teigiami rezultatai:

- 1) esamas grėsmės atitinkantis reglamentavimas, sudarantis sąlygas imtis prevencinių priemonių prieš grėsmę Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui keliančių asmenų veiklą;
- 2) sukurtos papildomos sąlygos efektyvesnei kovai su hibridinėmis grėsmėmis;
- 3) sudarytos sąlygos efektyviai išnaudoti tarnybą baigusią žvalgybos pareigūnų potencialą, stiprinant valstybės saugumą ir ginant valstybės interesus nuo išorės ir vidaus grėsmių;

4) efektyviau vykdyti žvalgybos institucijų personalo administravimą.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymo projektas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai
Įstatymo projektas įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Kaip įstatymo projekto įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai
Įstatymo projektas verslo sąlygoms ir jo plėtrai poveikio neturės.

8. Įstatymo projekto inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Siekiant į teisinę sistemą inkorporuoti įstatymo projekto nuostatas, kitų teisės aktų priimti, pakeisti ar pripažinti netekusiais galios nereikės.

9. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų.

10. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

11. Jeigu įstatymo projektui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, kas ir kada juos turėtų priimti

Įstatymo projektui įgyvendinti reikės priimti:

1) Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą, reglamentuojantį valstybės ir savivaldybių institucijų, įstaigų, įmonių ir organizacijų pagalbos, susijusios su tapatybės ir tarnybinės priklausomybės neatskleidžiančių dokumentų ir priemonių gaminimu, teikimą žvalgybos institucijoms;

2) Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą, keičiantį Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. liepos 19 d. nutarimą Nr. 1210 „Dėl profesinės karo tarnybos karių ir krašto apsaugos sistemos valstybės tarnautojų, žvalgybos pareigūnų, darbuotojų, perkeltų į Lietuvos Respublikos diplomatinės atstovybes, specialiąsias misijas, atstovybes prie tarptautinių organizacijų, užsienio valstybių ir tarptautinės karinės ar gynybos institucijas, tarnybos sąlygų“;

3) Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą, keičiantį Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 29 d. nutarimą Nr. 526 „Dėl dienpinigių ir kitų komandiruočių išlaidų apmokėjimo“;

4) Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą, nustatantį maksimalius nuomos išlaidų dydžius.

Krašto apsaugos ministras kartu su Valstybės saugumo departamento direktoriumi, įgyvendindami Įstatymo projektą, turės nustatyti:

1) kelionės ir gyvenamosios patalpos nuomos išlaidų atlyginimo tvarką, maksimalų per dieną nuvažiuojamą atstumą į abi puses, už kurį atlyginamos kelionės išlaidos, ir kelionės nuosavu transportu vieno kilometro atlyginamų išlaidų dydį;

2) persikėlimo išlaidų kompensavimo sąlygas ir tvarką;

3) atlygintinų mokymo ir kvalifikacijos tobulinimo išlaidų sudėtį ir jų apskaičiavimo tvarką.

Žvalgybos institucijų vadovai, įgyvendindami Įstatymo projektą, turės nustatyti:

1) žvalgybai ir kontržvalgybai skirtų lėšų naudojimo tvarką;

2) žvalgybos pareigūnų, jo šeimos narių ir jų nuosavybės apsaugos, kai dėl žvalgybos pareigūno tarnybos kyla reali grėsmė jų gyvybei, sveikatai ar turtui, tvarką;

3) tarnybinių užduočių, kai jos vykdomos neužtikrinant nustatyto nepertraukiamo poilsio laiko, kompensavimo laisvu nuo tarnybos laiku tvarką.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks projektui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Įstatymo projektui įgyvendinti lėšų poreikis nežymus, todėl papildomų biudžeto asignavimų nepareikalaus.

13. Projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Vertinimų ir išvadų negauta.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

„Prevenčinis pokalbis“, „Vidaus saugumas“, „Rezervo žvalgybos pareigūnas“.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.

Respublikos Prezidentas

Gitanas Nausėda